

Vammaisfoorumi ry
Handikappforum rf
Finnish Disability Forum

Lausunto

8.4.2015

Ulkoasiainministeriö
kirjaamo.um@formin.fi
krista.oinonen@formin.fi

Luonnos 23. määräaikaisraportiksi kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskevan kansainvälisen yleissopimuksen täytäntöönpanosta

Vammaisfoorumi kiittää Ulkoasiainministeriötä mahdollisuudesta esittää näkemyksensä luonnoksesta määräaikaisraportiksi kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskevan kansainvälisen yleissopimuksen täytäntöönpanosta.

Vammaisfoorumi ry on 32 valtakunnallisen vammaisjärjestön yhteistyöjärjestö, joka jäsenjärjestöjensä kautta edustaa yli 320 000 vammaista ja pitkäaikaissairasta henkilöä. Järjestön kotimainen vaikuttamistoiminta keskittyy vammaisten yhdenvertaisen osallistumisen turvaamiseen. Vammaisfoorumin alaisuudessa toimii Vammaisten maahanmuuttajien tukikeskus Hilma.

Kansallisiin vähemmistöihin kuuluvat vammaiset

Määräaikaisraportin luonnoksessa tuodaan esille romaneihin ja saamelaisiin kohdistuva syrjintä. Vammaisfoorumi toivoo huomioitavan, että kahteen tai useampaan vähemmistöön samanaikaisesti kuuluvalla henkilöllä on erityisen suuri riski joutua syrjinnän kohteeksi. Esimerkiksi saamelais- ja romanivähemmistöihin kuuluvat vammaiset ovat siten valtaväestöön kuuluvia vammaisia henkilöitä haavoittuvammassa asemassa.

Kielivähemmistöön, kuten saamen- tai ruotsinkieliseen vähemmistöön, kuuluvalla vammaisella on turvattava pääsy saavutettaviin palveluihin ja materiaaleihin omalla äidinkielellään. Omankielisyys ei kuitenkaan yksin riitä, vaan palveluiden ja materiaalien on oltava sellaisia, että vammaisen henkilö oikeasti pystyy käyttämään niitä.

Suomen vammaispoliittisessa ohjelmassa¹ on todettu, että vammaisten nuorten peruskoulun jälkeiseen koulutukseen pääsy ei toteudu yhdenvertaisesti muiden ikätovereiden kanssa. Yhteisvaikutuksessa romaneihin kohdistuvan suoran tai epäsuoran syrjinnän kanssa, voi tämä vammaisten romanilasten ja -nuorten kohdalla huomattavasti kasvattaa riskiä saada riittämätöntä ohjausta muuhun kuin ammatilliseen koulutukseen ja/tai ennenäikaista koulutuspolkujen päättymistä. On myös todettu, että romanilapsia siirretään muita herkemmin erityisluokille², mikä ei aina ole heidän etunsa mukaista.

Vammaisfoorumi toivoo erityisen huomion kiinnittämistä tämän ryhmän koulupudokkuuden estämiseen ja erityisluokille siirtämisen valvomista heidän yhdenvertaisuutensa turvaamiseksi.

Vammaiset maahanmuuttajat

Vammaiset ja pitkäaikaissairaat maahanmuuttajat ovat usein vielä haavoittuvammassa asemassa kuin kansallisiin vähemmistöihin kuuluvat vammaiset. Vammaisfoorumi on huolissaan vammaisten ja pitkäaikaissairaiden ulkomaista syntyperää olevien henkilöiden korostuneesta riskistä joutua syrjityksi yhden tai useamman syrjintäperusteen perusteella.

Tilastokeskuksen mukaan Suomessa asui vuoden 2013 lopussa noin 300 000 ulkomaalaistaustaista henkilöä. Jos lukuun sovelletaan yleisesti käytettäviä arvioita vammaisten henkilöiden määrästä, vaikeavammaisia heistä olisi 1%, keskivaikeasti vammaisia 5% ja lievästi vammaisia 10% eli vamman asteesta riippuen 3 000 – 30 000 henkilöä.

Kotoutumiskoulutuksen esteellisyys

Vammaisfoorumi haluaa esittää huolensa siitä, miten vammaisten maahanmuuttajien oikeus kotoutumistoimenpiteisiin toteutuu.

Vammaisten maahanmuuttajien tukikeskus Hilman tekemässä selvityksessä tarkasteltiin sitä, miten vammaisten maahanmuuttajien oikeus kotoutumiseen, erityisesti kotoutumiskoulutukseen, toteutuu. Selvityksessä on keskitytty eritoten kielenopetuksen järjestämiseen ja se toteutettiin vuosina 2011-2012. Selvityksen tulokset ovat luettavissa julkaisusta *Kotoutumista kaikille – vammaiset maahanmuuttajat ja kotoutumiskoulutus* (2013).³

¹ http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=1087414&name=DLFE-12157.pdf

² Muun muassa <http://www.intermin.fi/julkaisu/012010?docID=24878>

³ www.tukikeskushilma.fi/tiedosto/Kotoutumista_kaikille_nettiin.pdf

Selvityksen mukaan vammaisia henkilöitä ei huomioida kotoutustoimenpiteitä suunniteltaessa. Vähäinen suunnittelu puolestaan johtaa resurssien puutteeseen niin, ettei yksilöllisiä kotoutustoimenpiteitä voida aina toteuttaa, vaikka ne kotoutumissuunnitelmaan kirjattaisiinkin.

Kotoutumiskoulutusta järjestettäessä myös osaltaan edelleen virheellisesti ajatellaan, etteivät vammaiset ihmiset voi, tai ettei heidän tule työllistyä. Tällä perusteella vammaisilta maahanmuuttajilta on evätty pääsy työvoimapolitiittiseen kotoutumiskoulutukseen. Tämä asenteellinen linjaus on vastoin esimerkiksi YK:n vammaisyleissopimuksen, Euroopan Neuvoston vammaispoliittisen ohjelman, Euroopan Unionin vammaisstrategian ja Suomen vammaispoliittisen ohjelman linjauksia, joissa kaikissa painotetaan vammaisten ihmisten yhdenvertaista oikeutta koulutukseen ja työllistymiseen. Positiiviseen erityiskohteluun ja kohtuullisiin mukautuksiin koulutusta järjestettäessä velvoittaa myös yhdenvertaisuuslaki.

Opetuksen tukitoimien käyttäminen on vastausten mukaan yleisen kotoutumiskoulutuksen puolella vähäistä, ja usein kiinni opettajan sinnikkyudesta niiden hankkimiseen. Myös täysin välttämättömien apuvälineiden hankkimisesta oli selvityksen mukaan kieltäydytty niiden korkean hinnan vuoksi. Apuvälineiden ja tukitoimien järjestäminen oli myös usein jäänyt opettajien harteille. He puolestaan eivät olleet tienneet, mistä ja kenen kustantamana apuvälineet tulisi hankkia.

Vammaisfoorumi toivoo maininnan tästä rakenteellisesta epäkohdasta sisällytettävän määräaikaisraporttiin.

Kuulovammaisten maahanmuuttajien oikeus tulkkaukspalveluihin

Vammaisfoorumi on myös huolissaan siitä, miten kuulovammaisen maahanmuuttajan oikeus tulkkaukseen toteutuu.

Tulkkitoiminnan yhteistyöryhmä ja Vammaisfoorumi ry ovat joulukuussa 2014 tekemässään kannanotossa pyytäneet Kansaneläkelaitosta laatimaan selkeät ohjeet kuulovammaisten maahanmuuttajien oikeudesta tulkkaukseen kansainväliselle viittomiselle.⁴ Nykyisellään Kelalla ei ole selkeää käytäntöä siitä, miten kauan kuuroille maahanmuuttajalle turvataan oikeus kansainvälisen viittomisen tulkkaukseen.

Laki vammaisten henkilöiden tulkkaukspalvelusta (2010/133, 10§) edellyttää yksilöllisten tarpeiden huomioimista. Kelan linjauksen puuttuessa, koskien maahanmuuttajan kansainvälisen tulkkauksen käyttömahdollisuuden pituutta, käytännöt ovat vaihdelleet suuresti. Joillekin kuulovammaisille maahanmuuttajille Kela on yksipuolisesti, henkilöä tapaamatta, ilmoittanut vuoden maassaolon jälkeen, että tämän tulee jatkossa selvittää suomalaisella viittomakielellä tulkkia tarvitessaan.

⁴ http://www.tukikeskushilma.fi/tiedosto/Kuurot_kannanotto.pdf

Vammaisfoorumi katsoo, että kuuroilla maahanmuuttajilla tulee olla vastaavat oikeudet kotouttamisen suhteen sekä oikeudesta tulkkauspalveluun kuin kuulevilla. Kuurot maahanmuuttajat käyttävät tavallisesti tulkkaustilanteissa reletulkkausta, jossa kuulevan suomi – suomalainen viittomakieli – reletulkin tulkkauksesta kuuro tulkki tulkkaa kansainväliselle viittomiselle ja päinvastoin. Läsnä on siis tulkkipari, joista toinen on kuuro tulkki ja toinen kuuleva. Näin varmistetaan, että tulkkaus on mahdollisimman toimiva ja että keskustelun osapuolet ymmärtävät, mitä sanotaan ja viesti välittyy molemmille keskustelun osapuolille selkeästi.

Kansaneläkelaitos ei laatinut vastausta kannanottoon, mutta Kelan Terveysosaston lakimies Merja Rautio-Rajala on ottanut asiaan kantaa lehtikirjoituksessa.⁵ Siinä hän kirjoittaa, että lainsäätäjät on lähtenyt siitä, että tulkkauspalvelua järjestetään tulkkauspalvelulain nojalla vain Suomen kansallisilla kielillä. Vammaisfoorumi ei löydä ko. laista perusteita tälle tulkinneille.

Vammaisiin maahanmuuttajainaisiin kohdistuva väkivalta

Määräaikaisraportin luonnoksen kohdassa 128 käsitellään naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämistä. Siinä mainitaan haavoittuvimmassa asemassa olevina ryhminä maahanmuuttajat ja vammaiset henkilöt, joilla ei välttämättä ole kieltä, jolla kertoa aiheesta. Vammaisfoorumi muistuttaa, että molempiin ryhmiin samanaikaisesti kuuluvat henkilöt ovat kaikkein haavoittuvammassa asemassa.

Vammaisfoorumin edustajia on mukana terveyden ja hyvinvoinnin laitoksessa meneillään olevassa Turvakotipalvelut kuntoon alueellisesti kattavasti – hankkeen⁶ vammaisten auttamiseen ja kohtaamiseen keskittyneessä epävirallisessa työryhmässä. Hankkeen tavoitteena on paitsi tukea turvakotilain toimeenpanoa, myös laatia yhdenvertaisia turvakotipalveluja ja tasavertaista laatua tukeva turvakotikonsepti ja turvakotipalveluiden alueellista tasapainoa. Vammaisten maahanmuuttajien tukikeskus Hilman edustaja on mukana työryhmässä tuomassa esiin vammaisten maahanmuuttajien erityistarpeita.

Vammaisten säilöönotto

Rotusyrjinnän poistamista käsittelevä komitea nostaa Suomelle 2012 antamissaan loppupäätelmissä ja suosituksissa esille turvapaikanhakijoiden tilanteen (kohta 18). Komitea esitti huolensa haavoittuviin ryhmiin kuuluvien turvapaikanhakijoiden, kuten vammaisten henkilöiden sekä kidutuksen uhrien, säilöissäpidosta. Vammaisfoorumin tietojen mukaan tätä asiaa ei ole korjattu.

⁵ Suomen Viittomakielten Tulkit ry:n jäsenlehti Kielisilta 1/2015, sivu 15.

⁶ <http://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/hankkeet-ja-ohjelmat/hankkeet/12123>

YK:n vammaissopimus ratifioitava

YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista ja sen valinnainen pöytäkirja on erittäin tärkeä väline vammaisten ihmisoikeuksien turvaamiseksi riippumatta henkilön syntyperästä. Henkilölle, joka kuuluu moneen vähemmistöön samaan aikaan, sopimus on erityisen keskeinen. Kuitenkaan yleissopimuksen ratifiointiprosessia ei ole vielä viety päätökseen Suomessa.

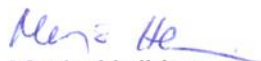
Myös Suomen ihmisoikeusselonteossa vuodelta 2014 todetaan, että sopimuksen tehokkaalla täytäntöönpanolla voidaan poistaa yhteiskunnan rakenteellisia esteitä, jotka rajoittavat vammaisten henkilöiden mahdollisuuksia itsenäiseen elämään ja osallisuuteen yhteiskunnassa.⁷

Lopuksi Vammaisfoorumi haluaa painottaa sen tärkeyttä, että vammaisia henkilöitä kuullaan ja heidän osallistumistaan tuetaan kaikessa päätöksenteossa, sekä toistaa kiitoksensa ministeriölle mahdollisuudesta esittää näkemyksensä tässä asiassa.

Lisätietoja

Vammaisten maahanmuuttajien tukikeskus Hilman vt. koordinaattori
Johanna Warius, 050 300 2501, johanna.warius@tukikeskushilma.fi

Vammaisfoorumi ry

Merja Heikkonen
Hallituksen puheenjohtaja

Pirkko Mahlamäki
Pääsihteeri

⁷ <http://formin.finland.fi/public/default.aspx?contentid=315167>